

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

บทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวโดยสรุปถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพงานโสตทัศนศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของมหาวิทยาลัยสงฆ์
2. เพื่อศึกษาความต้องการเกี่ยวกับศูนย์สื่อการศึกษาของผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหาร 31 รูป ผู้สอน 128 รูป/คน และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา 2 รูป/คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างคือผู้เรียน 352 รูป ซึ่งได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเนะ รวมจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 482 รูป/คน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ เป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ ที่สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในปีการศึกษา 2531

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 4 ชุด คือ แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา แบบสอบถามทั้งหมดนี้มีลักษณะ เป็นแบบ เลือกตอบ แบบเติมคำ แบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง แบบสอบถามที่ส่งไปยังประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 482 ฉบับ และได้รับกลับคืนมาในสภาพสมบูรณ์จำนวนทั้งสิ้น 439 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.08 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบบ เลือกตอบและแบบ เติมหาค่าโดยหาค่าร้อยละแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนแบบสอบถามแบบปลายเปิด นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมจัด เป็นหมวดหมู่เสนอในรูปความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากการสำรวจข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมด 439 ฉบับ โดยแยกเป็นผู้บริหาร 29 รูป ผู้สอน 96 รูป/คน ผู้เรียน 312 รูป และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา 2 รูป/คน สรุปได้ดังนี้

1. รายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้บริหารส่วนใหญ่อายุสูงกว่า 50 ปี มีจำนวนร้อยละ 44.83 และมีสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะมากที่สุด ร้อยละ 31.04 ด้านประสบการณ์บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี มีจำนวนร้อยละ 27.59 รองลงมาคือระหว่าง 16 - 20 ปี มีจำนวนร้อยละ 24.14 นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 68.97 ของผู้บริหารทั้งหมดทำการสอนด้วย ส่วนวุฒิทางการศึกษาชั้นสูงสุดของผู้บริหารที่มีจำนวนมากที่สุด ที่เป็นวุฒิฝ่ายบาลีคือ เปรียญธรรม 7 - 9 ประโยค ร้อยละ 44.82 และวุฒิทางโลกคือ ปริญญาตรี และปริญญาโทมากที่สุดเท่ากัน ร้อยละ 31.03 เกี่ยวกับพื้นฐานและประสบการณ์ด้านโสตทัศนศึกษาของผู้บริหารส่วนใหญ่ร้อยละ 62.07 ศึกษาจากตำรา วารสาร และเอกสารต่างๆ

ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ 76.04 โดยเป็นอาจารย์พิเศษถึงร้อยละ 77.08 และมีอายุสูงกว่า 50 ปี มากที่สุดร้อยละ 31.25 ด้านประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์พบว่า ระยะเวลาทำการสอนของผู้สอนส่วนใหญ่ ร้อยละ 35.42 อยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี รองลงมาคือ สอนอยู่ระหว่าง 6 - 10 ปี มีจำนวนร้อยละ 31.25 ส่วนเวลาที่ทำการสอนต่อ

สัปดาห์ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 6 - 10 คาบ มีจำนวนร้อยละ 47.92 โดยเป็นผู้ที่สอนทั้งวิชา
ทางธรรมและทางโลกมากที่สุดร้อยละ 52.08 เกี่ยวกับวุฒิทางการศึกษาขั้นสูงสุดของผู้สอนที่มี
จำนวนมากที่สุดที่เป็นวุฒิฝ่ายบาลี คือ เปรียญธรรม 4 - 6 ประโยค ร้อยละ 47.91 และวุฒิ
ทางโลกคือ ปริญญาโท ร้อยละ 63.54 พื้นฐานและประสบการณ์ด้านไศตทัศนศึกษาของผู้สอน
ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.80 สืบเกิดจดจำจากการใช้ไศตทัศนูปกรณ์ของผู้อื่น

ผู้เรียนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 - 25 ปี ร้อยละ 58.33 และมีวุฒิฝ่ายบาลีชั้น
สูงสุดคือ เปรียญธรรม 4 - 6 ประโยค มากที่สุดร้อยละ 45.83

เจ้าหน้าที่ไศตทัศนศึกษามีทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี
และอนุปริญญาในสาขาอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกัไศตทัศนศึกษาโดยตรง เจ้าหน้าที่ไศตทัศนศึกษาทั้ง
2 รูป/คน มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ด้านไศตทัศนศึกษาเหมือนกันคือศึกษาจากตำรา วารสาร
และเอกสารต่าง ๆ กับฝึกฝนการใช้ด้วยตนเอง ส่วนประสบการณ์ทำงานในมหาวิทยาลัยสงฆ์อยู่
ระหว่าง 1 - 2 ปี

2. สภาพและความคิดเห็นเกี่ยวกับงานไศตทัศนศึกษา

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานไศตทัศนศึกษาในด้านต่าง ๆ ของผู้บริหาร คำเฉลี่ย
ของความคิดเห็นที่สูงสุดในแต่ละด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมด โดยคำเฉลี่ยที่สูงสุด ได้แก่
ด้านการจัดองค์การ คือ มหาวิทยาลัยควรจัดห้องหรือสถานที่สำหรับการเก็บรักษาและการให้บริการ
สื่อการสอนและด้านการจัดบุคลากร คือ มหาวิทยาลัยควรจัดเจ้าหน้าที่หรือผู้มีความรู้ด้านไศตทัศนูปกรณ์
เป็นผู้ดำเนินงานบริการสื่อการศึกษา รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ด้านการวางแผน คือ มหาวิทยาลัย
ควรกำหนดนโยบายการใช้สื่อการสอนอย่างชัดเจน ด้านการอำนวยความสะดวกและสิ่งการ คือ ผู้บริหาร
ควรให้ความสนใจและสิ่งการปรับปรุงงานของหน่วยบริการสื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
ด้านงบประมาณคือ มหาวิทยาลัยควรจัดงบประมาณด้านงานบริการสื่อการศึกษาไว้อย่างเพียงพอ
ด้านการประสานงานคือ ผู้ทำหน้าที่ไศตทัศนศึกษาควรจัดทำคู่มือการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ที่
มีอยู่ และจัดทำเอกสารเผยแพร่การทำงานของหน่วยบริการสื่อการศึกษา และด้านการรายงาน
และการประชาสัมพันธ์คือ ผู้ทำหน้าที่ไศตทัศนศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้สอนเสนอความคิดเห็น
เกี่ยวกับงานไศตทัศนศึกษา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานไศตทัศนศึกษาของผู้สอนในเรื่องต่าง ๆ ที่เห็นด้วยมากที่สุด

ได้แก่ หน่วยงานโสตทัศนศึกษาเป็นหน่วยงานที่จำเป็นมาก ร้อยละ 57.29 สภาพงานโสตทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรได้รับการปรับปรุงอย่างมาก ร้อยละ 60.42 การจัดการเรียนการสอนสำหรับพระภิกษุสามเณรจำเป็นต้องใช้โสตทัศนูปกรณ์อย่างมาก ร้อยละ 75.00 การใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการสอนทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 97.92 ความถี่ในการใช้โสตทัศนูปกรณ์ประกอบการสอนแต่ละครั้งของผู้สอนอยู่ในระดับใช้บ้างเป็นครั้งคราว ร้อยละ 76.04 เพราะเนื้อหาบางวิชาจำเป็นต้องใช้ แต่บางวิชาไม่จำเป็นต้องใช้ ร้อยละ 68.49

ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานโสตทัศนศึกษาในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นที่สูงสุดในแต่ละด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมด โดยค่าเฉลี่ยที่สูงสุดได้แก่ ด้านหน่วยงานโสตทัศนศึกษาคือ สภาพปัจจุบันของงานด้านโสตทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรได้รับการปรับปรุง รองลงมาตามลำดับได้แก่ ด้านการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนคือ การสอนวิชาทางโลกควรใช้อุปกรณ์การสอนช่วย และด้านเทคนิควิธีการสอนคือ เห็นด้วยกับวิธีการสอนของผู้สอนโดยยึดเทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ ของพระพุทธรเจ้าเป็นหลัก

2.2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับงานโสตทัศนศึกษา

มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังไม่มีหน่วยงานโสตทัศนศึกษาโดยตรง เพราะขาดงบประมาณบุคลากรและสถานที่ดำเนินงาน โสตทัศนูปกรณ์กระจัดกระจายอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ยังไม่มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินงานในเรื่องนี้โดยเฉพาะ

2.3 สภาพการผลิตและการจัดหาโสตทัศนูปกรณ์เพื่อใช้ในการเรียนการสอน

สภาพการผลิตและการจัดหาโสตทัศนูปกรณ์เพื่อใช้ในการสอนของผู้สอนส่วนใหญ่อยู่ในระดับนาน ๆ ครั้งและไม่เคย โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดที่อยู่ในระดับนาน ๆ ครั้งคือ ซื้อด้วยเงินงบประมาณของมหาวิทยาลัยสงฆ์ รองลงมาคือซื้อด้วยเงินส่วนตัว ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุดที่อยู่ในระดับไม่ เคยคือ ผลิตร่วมกันกับเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา

สภาพการผลิตและการจัดหาโสตทัศนูปกรณ์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนของเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับนาน ๆ ครั้ง ได้แก่ ซื้อด้วยงบประมาณของมหาวิทยาลัย ขอบริจาค ขอยืมจากสถานที่ต่าง ๆ และผลิตด้วยตนเอง

2.4 สภาพของโสตทัศนูปกรณ์ที่มหาวิทยาลัยมีอยู่ในปัจจุบันและความต้องการ

อย่างแท้จริง

โสตทัศนูปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ส่วนมากมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ โดยเฉพาะโสตทัศนูปกรณ์ประเภทเครื่องมือ อุปกรณ์ และห้องแบบต่าง ๆ มีน้อยมาก

ปริมาณความต้องการโสตทัศนูปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัย ส่วนมากต้องการในระดับปานกลางจนถึงค่อนข้างมาก

2.5 สภาพการใช้และความต้องการใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการสอน

สภาพการใช้โสตทัศนูปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ของผู้สอน ค่าเฉลี่ยของสภาพการใช้ที่สูงสุดในแต่ละประเภท ได้แก่ ประเภทไข่มุก คือ กระดานชอล์ค อยู่ในระดับใช้มาก รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ประเภทเทคนิควิธีการและกิจกรรม คือ การปาฐกถา (การบรรยาย) อยู่ในระดับใช้มาก ประเภทเครื่องเสียงคือ ไมโครโฟนพร้อมเครื่องขยายเสียง ประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์คือ เอกสารประกอบการเรียน ทั้ง 2 ประเภทนี้อยู่ในระดับใช้ปานกลาง และประเภทใช้ฉายคือ เครื่องฉายสไลด์พร้อมสไลด์ อยู่ในระดับใช้น้อย

ความต้องการใช้โสตทัศนูปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ของผู้สอน ค่าเฉลี่ยของความต้องการใช้ที่สูงสุดในแต่ละประเภท ได้แก่ ประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ คือ หนังสือแบบเรียน อยู่ในระดับต้องการใช้มาก รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ประเภทเครื่องเสียง คือ ไมโครโฟนพร้อมเครื่องขยายเสียงอยู่ในระดับต้องการใช้มาก ประเภทไม่ใช้ฉายคือ กระดานชอล์ค และประเภทเครื่องฉาย คือ เครื่องฉายสไลด์พร้อมสไลด์ ทั้ง 2 ประเภทนี้อยู่ในระดับต้องการใช้ปานกลาง

2.6 สภาพการให้บริการด้านโสตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์

สภาพการให้บริการโสตทัศนศึกษาในด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีการบริการน้อยมาก การบริการส่วนใหญ่เกี่ยวกับการให้ยืม และการใช้โสตทัศนูปกรณ์ประเภทเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เท่าที่มหาวิทยาลัยมีอยู่ รวมทั้งการบริการเขียนป้ายประกาศ คำขวัญ และโปสเตอร์ต่าง ๆ

2.7 ปัญหาการใช้บริการ การผลิต และการจัดหาโสตทัศนูปกรณ์ในการสอน

ปัญหาการใช้บริการ การผลิต และการจัดหาโสตทัศนูปกรณ์ในการสอน

ในด้านต่าง ๆ ของผู้สอน ค่าเฉลี่ยของปัญหาที่สูงสุดในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด โดยค่าเฉลี่ยที่สูงสุดได้แก่ ด้านงบประมาณ คือ ขาดงบประมาณในการผลิตและจัดหาสื่อการสอน รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ด้านบุคลากรคือ เจ้าหน้าที่บริการงานโสตทัศนศึกษายังมีไม่เพียงพอ ด้านวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และอาคารสถานที่ คือ ขาดสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และด้านการจัดการ คือ ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบ เรื่องสื่อการสอนโดยตรง

2.8 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านโสตทัศนศึกษาที่มหาวิทยาลัยพระสม

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านโสตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่สำคัญ คือ ขาดงบประมาณ บุคลากร โสตทัศนอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ในการดำเนินงานโสตทัศนศึกษา

3. ความต้องการเกี่ยวกับศูนย์สื่อการศึกษา

3.1 ความต้องการการบริการด้านโสตทัศนศึกษา

ความต้องการการบริการด้านโสตทัศนศึกษาในด้านต่าง ๆ ของผู้สอน ค่าเฉลี่ยของความต้องการที่สูงสุดในแต่ละด้านได้แก่ ด้านการจัดเก็บและการบำรุงรักษา คือ จัดเก็บสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการค้นหา อยู่ในระดับต้องการมาก รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ด้านการจัดหาและการเตรียม คือ จัดให้มีหน่วยงานเฉพาะที่ดำเนินงานด้านโสตทัศนศึกษา ด้านการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่คือ แจงรายชื่อโสตทัศนอุปกรณ์ภายในมหาวิทยาลัยให้ทราบ และแจ้งระเบียบวิธีการยืม คืน และการบริการสื่อการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สอน ทั้ง 2 ด้านนี้อยู่ในระดับต้องการมาก ด้านการเลือกและการใช้คือ บริการใช้เครื่องอัดสำเนา เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องปรุกระดาษไข และด้านการผลิตและการจัดทำ คือ ผลิตเอกสารการสอนให้แก่ผู้สอนทั้ง 2 ด้านนี้อยู่ในระดับต้องการปานกลาง

ความต้องการการบริการด้านโสตทัศนศึกษาในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ค่าเฉลี่ยที่สูงสุดในแต่ละด้านอยู่ในระดับต้องการมากทั้งหมด โดยค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ได้แก่ ด้านการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมต่าง ๆ คือ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ของพระนักศึกษ และข่าวสารความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา รองลงมาได้แก่ ด้านการเรียน คือ อนุญาตให้ผู้เรียน เข้าไปศึกษาค้นคว้าตามวิชาที่สนใจจากโสตทัศนอุปกรณ์ ทั้งในเวลาว่างจากการเรียน และนอก เวลาเรียน

3.2 ความต้องการศูนย์สื่อการศึกษา

ความต้องการศูนย์สื่อการศึกษาของผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่
โสตทัศนศึกษา ส่วนใหญ่ต้องการมาก ร้อยละ 76.54 โดยต้องการให้ศูนย์สื่อศึกษามีสถานที่
ตั้ง เป็นอาคารเอกเทศมากที่สุด ร้อยละ 57.18 และควร เป็นหน่วยงานสังกัดกองบริการการศึกษา
มากที่สุดร้อยละ 44.65

4. ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านโสตทัศนศึกษา

ข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถามปลาย เปิด เกี่ยวกับการดำเนินงานโสตทัศนศึกษา
ถ้ามีการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาขึ้นภายในมหาวิทยาลัยสงขลบุรีของผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และ
เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา สรุปได้ดังนี้คือ

1. ควรดำเนินการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาขึ้นภายในมหาวิทยาลัยสงขลบุรีอย่าง
เร่งด่วน
2. ควรจัดบุคลากรที่มีความรู้ด้านโสตทัศนศึกษาโดยตรง เป็นผู้ดำเนินงาน
ของศูนย์
3. มหาวิทยาลัยควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อการดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษา
โดยเฉพาะ
4. รัฐบาลควรให้การสนับสนุนด้านการ เงินแก่ศูนย์สื่อการศึกษาเป็นประจำทุกปี
5. ศูนย์สื่อการศึกษาควรจัดบริการหนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอน และการเผยแพร่
พระพุทธศาสนาให้เพียงพอแก่ความต้องการ
6. ศูนย์สื่อการศึกษาควรจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมทั้งในด้านศาสนา
และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
7. ศูนย์สื่อการศึกษาควรตั้งอยู่ในสถานที่ที่สะดวกต่อการ เข้าไปใช้บริการ
8. หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนควรให้การสนับสนุนการดำเนินงาน
ของศูนย์สื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยสงขลบุรี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยทั้งหมดที่ได้ ผู้วิจัยได้นำเอาประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ มาอภิปรายไว้ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานโสตทัศนศึกษา

ผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เรียนส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยสงขลบุรี เห็นความสำคัญของงานโสตทัศนศึกษาว่า ทำให้การเรียนการสอนสำหรับพระภิกษุสามเณร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา วรปรีดา (2523 : ง) ทินิจ แสงแก้ว (2530 : จ) และคมสัน โพธิ์สุวรรณ (2530) โดยความคิดเห็นที่สำคัญมีดังนี้

1.1 ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกับงานโสตทัศนศึกษาในทุกด้านคือ ด้านการวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวกและสิ่งการ การประสานงาน การรายงานและการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการจัดงบประมาณ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ทำหน้าที่สอนด้วย และถึงแม้ว่าผู้บริหารทั้งหมดจะมีสถานภาพเป็นบรรพชิตก็ตาม แต่ก็เป็นผู้ที่มองเห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะท่านเหล่านี้มีพื้นฐานการศึกษาสูง กล่าวคือ ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาโทและปริญญาตรี

1.2 ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของโสตทัศนูปกรณ์ที่มีต่อการสอนมาก แต่ในสภาพการณ์จริง ผู้สอนยังใช้โสตทัศนูปกรณ์ประกอบการสอนน้อยมาก คือใช้บ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น เพราะเนื้อหาวิชาบางวิชาจำเป็นต้องใช้ แต่บางวิชาไม่จำเป็นต้องใช้ และไม่มีความสะดวกในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนได้ทุกครั้งที่สอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรกิต วัฑฒานวลา (2522 : 63) และ ระนอง เจริญศักดิ์ (2528 : ง - จ) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ผู้สอนส่วนมากเป็นอาจารย์พิเศษ จึงไม่มีเวลาในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนได้ทุกครั้ง รวมทั้งได้รับค่าตอบแทนในการสอนน้อย ทำให้ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ 2525 : 43 - 45)

1.3 ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหน่วยงานโสตทัศนศึกษา เป็นหน่วยงานที่จำเป็นต้องการเรียนการสอนมาก ทั้งนี้เพราะว่าหน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานที่ให้บริการโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 - 25 ปี ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จากงานวิจัยของเฮมสตรา (Hiemstra 1976 : 94 อ้างถึงใน สมบูรณ์ ศาลยาชีวิต 2516 : 263) พบว่าผู้ใหญ่ในวัยนี้ชอบเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างอิสระจากแหล่งต่าง ๆ แต่ในสภาพที่เป็นอยู่นั้น มหาวิทยาลัยมีการให้บริการโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ น้อยมาก โดยเฉพาะผู้สอนส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก จากความคิดเห็นของผู้เรียนส่วนใหญ่ยังพบอีกว่า ต้องการให้

ผู้สอนสอนโดยยึดเทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก ทั้งนี้เป็นเพราะเห็นว่าวิธีการสอนดังกล่าวมีลักษณะใกล้เคียงกับวิธีสอนแบบบรรยาย แต่ต่างกันที่วิธีสอนแบบพระพุทธเจ้านี้ได้รวมเอาเทคนิควิธีการสอนหลาย ๆ อย่างเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้การบรรยายเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2526 ก: 23 - 26; สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2526 ข: 20 - 24) และผู้เรียนยังสามารถจดจำรูปแบบการสอนนี้ไปใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการสอนวิชาทางโลกของผู้สอน ควรใช้อุปกรณ์การสอนช่วย ทั้งนี้เป็นเพราะการสอนวิชาทางโลกในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบัน เปิดสอนหลายวิชา ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์การสอนช่วย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาในแต่ละเรื่องได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

2. สภาพเกี่ยวกับงานโสตทัศนศึกษา

2.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังไม่มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่โสตทัศนศึกษาโดยตรง ถึงแม้ว่าผู้บริหารส่วนใหญ่จะเห็นความสำคัญของงานโสตทัศนศึกษาเป็นอย่างมากก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้าน คือ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านโสตทัศนอุปกรณ์ และด้านอาคารสถานที่ โดยเฉพาะด้านงบประมาณเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จู (Joo 1980: 3712 - A - 3713 - A) และ โมดาเรสส์ (Modaress 1987: 1177 - A) มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลน้อยมาก โดยแต่ละแห่งได้รับงบประมาณเพียงปีละ 1,600,000 บาท เท่านั้น งบประมาณจำนวนนี้จำเป็นต้องใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นกว่าอีกมาก โดยเฉพาะค่านิยภัต (เงินช่วยเหลือค่าอาหารและความเป็นอยู่ของพระ) เงินเดือนครูอาจารย์และเจ้าหน้าที่ (สภาการศึกษาทามกุฏราชวิทยาลัย 2531: 4; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2531: 8) ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในด้านอื่น ๆ ตามมา

2.2 มหาวิทยาลัยสงฆ์มีโสตทัศนอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ จำนวนน้อยไม่เพียงพอ กับความต้องการ โสตทัศนอุปกรณ์ที่มีอยู่ส่วนมากเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในงานสารบัญและงานประชาสัมพันธ์ ส่วนอุปกรณ์การสอนนั้นมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของกรมการศาสนา (2523: 61) ที่ทำการสำรวจปัญหาและอุปสรรคของสำนักศาสนศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาของพระภิกษุสามเณรทั่วไป จำนวน 44 สำนัก ว่าปัญหาที่พบมากอย่างหนึ่งคือ การขาดอุปกรณ์การสอน แต่ต่างจากผลการวิจัยของ สภาพร ทศวงศ์ (2528: ข) ที่ทำการวิเคราะห์สภาพและความ

ต้องการใช้สื่อการสอนของอาจารย์สาขาวิทยาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทั้งนี้ เพราะอาจารย์เหล่านี้สอนวิชาการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ มาก แต่อาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่วนใหญ่สอนวิชาทางสังคมศาสตร์เป็นหลัก

2.3 สภาพการใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการสอนของผู้สอน ส่วนใหญ่ยังคงใช้เทคนิควิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก โดยอาศัยกระดานชอล์ค เอกสารประกอบการเรียนมากรวมทั้งไมโครโฟนด้วยซึ่งใช้ระดับปานกลาง ตรงกับงานวิจัยของ โมดาเรสส์ (Modarress 1987: 1177 - A) และ ระนอง เจริญศักดิ์ (2528: ง - จ) ทั้งนี้เป็นเพราะการสอนในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เนื่องมาจากการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมมาแต่เดิม (มนัส เกิดปรากฏ 2527: 318) ซึ่งเป็นการศึกษาที่เน้นวิธีการท่องจำเป็นหลัก เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้โดยเน้นวัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของบลูม (Bloom et al, 1972 อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล 2527: 36) มากที่สุด ส่วนไมโครโฟน เป็นโสตทัศนูปกรณ์ประเภทเครื่องเสียงที่ใช้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่าผู้สอนส่วนใหญ่มีอายุมาก การบรรยายปากเปล่าโดยใช้เวลานาน ๆ จึงไม่สะดวก และโสตทัศนูปกรณ์ประเภทเครื่องฉายโดยเฉลี่ยแล้ว ผู้สอนส่วนใหญ่ใช้เครื่องฉายสไลด์พร้อมสไลด์มากกว่าอย่างอื่น ซึ่งต่างจากงานวิจัยของ มาร์โกเลส (Margoles 1969: 206) และชูชาติ แสงประทีปทอง (2530) ที่ว่า โสตทัศนูปกรณ์ประเภทเครื่องฉายที่อาจารย์มหาวิทยาลัยใช้มากที่สุดคือ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นเพราะว่าผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มาก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีผู้สอนถึงร้อยละ 64.58 สอนในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มาแล้ว 6 ถึง 20 กว่าปี จึงไม่จำเป็นต้องเตรียมเนื้อหาจากแผ่นโปร่งใสมาล่วงหน้า แต่ค่าเฉลี่ยในการใช้เครื่องฉายสไลด์พร้อมสไลด์ของผู้สอน ยังอยู่ในระดับใช้น้อย เพราะขาดภาพสไลด์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และการให้บริการผลิตภาพสไลด์ของมหาวิทยาลัยยังมีน้อย

2.4 โสตทัศนูปกรณ์ที่ผู้สอนต้องการใช้มากที่สุดคือ หนังสือแบบเรียน ซึ่งตรงกับงานวิจัยของวิพร เหลืองวิริยแสง (2525: จ) เพราะหนังสือแบบเรียนช่วยทำให้การเรียนการสอนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีความสะดวกยิ่งขึ้น ทำให้สอนเนื้อหาได้มาก ทั้งนี้เพราะหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เปิดสอนนั้น ส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้เชี่ยวชาญรอบรู้ในด้านวิชาการ เป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเนื้อหาวิชาที่จำเป็นต้องศึกษาอย่างละเอียด จึงจะเข้าใจอย่างถ่องแท้ นอกจากนี้แล้วผู้สอนยังได้รับความ

สะดวกในการผลิตอีกด้วย เพราะมหาวิทยาลัยสงขลามีโรงพิมพ์สำหรับดำเนินการเรื่องนี้โดยตรง

2.5 สภาพการให้บริการด้านโสตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลามีการให้บริการน้อย การบริการส่วนใหญ่เกี่ยวกับการให้ยืม และการใช้เครื่องมือโสตทัศนศึกษาต่าง ๆ โดยให้บริการเท่าที่มีอยู่ ประกอบกับเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษาไม่ได้จบการศึกษาด้านโสตทัศนศึกษาโดยตรง และมีประสบการณ์ทำงานในมหาวิทยาลัยสงขลามีเพียง 1 - 2 ปีเท่านั้น รวมทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากผู้บริหารเท่าที่ควร การบริการในด้านต่าง ๆ จึงมีน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรีดา วรปรีดา (2523: 67)

2.6 ปัญหาการใช้บริการ การผลิต และการจัดหาโสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการสอนของผู้สอน พบว่า ปัญหาที่สูงสุดในแต่ละด้านเป็นปัญหาในระดับปานกลาง คือ เจ้าหน้าที่บริการงานโสตทัศนศึกษายังมีไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณในการผลิตและจัดหาสื่อการสอน ขาดสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบเรื่องสื่อการสอนโดยตรง ซึ่งสภาพดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วนิตา สุวรรณเพ็ญ (2523: ง) ศักดา ประจุศิลป์ (2527: ง - จ) และระนอง เจริญศักดิ์ (2528: จ) แสดงให้เห็นว่าสภาพปัญหาด้านนี้ของผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบัน ยังคงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แสดงว่าสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ยังไม่มีการพัฒนางานด้านโสตทัศนศึกษากันอย่างจริงจัง

2.7 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโสตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลามีที่สำคัญคือ ขาดงบประมาณ บุคลากร และอาคารสถานที่ในการดำเนินงาน ตลอดจนโสตทัศนูปกรณ์ที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหลายท่าน (นราพร มยุรสาคร 2519: ข - ง; Joo 1980: 3712 - A - 3713 - A; Modares 1987: 1171 - A) จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้สภาพการให้บริการงานโสตทัศนศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ผู้สอนและผู้เรียนจึงมีความคิดเห็นว่า สภาพงานโสตทัศนศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของมหาวิทยาลัยสงขลามี ควรได้รับการปรับปรุงอย่างมาก

3. ความต้องการเกี่ยวกับศูนย์สื่อการศึกษา

3.1 ความต้องการการบริการด้านโสตทัศนศึกษาของผู้สอนในแต่ละด้านที่ต้องการมากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยควรมีหน่วยงาน เฉพาะที่ดำเนินงานโสตทัศนศึกษาโดยตรง ศูนย์สื่อการศึกษาควรจัดเก็บสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการค้นหา

ควรแจ้งรายชื่อโสตทัศนูปกรณ์ภายในมหาวิทยาลัยให้ทราบ ควรแจ้งระเบียบวิธีการ ยืม คืน และการบริการสื่อการสอน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สอน จากความต้องการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้สอนส่วนใหญ่ต้องการให้มหาวิทยาลัยสงฆ์อำนวยความสะดวกในการจัดหาโสตทัศนูปกรณ์มาใช้ในการสอนเป็นอย่างมาก ส่วนความต้องการด้านการใช้ การผลิต และการจัดทำเป็นความต้องการรองลงมาในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้สอนต้องการการบริการใช้เครื่องอัดสำเนา เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องปรุกระดาษไข มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระนอง เจริญศักดิ์ (2528: 109) ทั้งนี้เพราะอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ผลิตสื่อการสอนประเภทหนังสือแบบเรียนและเอกสารประกอบการเรียน ซึ่งเป็นสื่อที่ผู้สอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ต้องการใช้มากที่สุด และยังสอดคล้องกับความต้องการด้านการผลิต และการจัดทำในประเด็นที่ว่า ผู้สอนต้องการได้รับการบริการเกี่ยวกับการผลิต เอกสารประกอบการสอนมากที่สุดอีกด้วย

ส่วนความต้องการการบริการด้านโสตทัศนศึกษาของผู้เรียน ส่วนใหญ่ต้องการบริการต่าง ๆ ในระดับมากเกือบทั้งหมด โดยประเด็นที่ต้องการมากที่สุดในแต่ละด้านสรุปได้ว่า ผู้เรียนต้องการให้มหาวิทยาลัยมีหน่วยบริการด้านโสตทัศนศึกษาโดยตรง เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ตามวิชาที่สนใจจากโสตทัศนูปกรณ์ทั้งในเวลาว่างจากการเรียนและนอกเวลาเรียน ซึ่งคล้ายกับงานวิจัยของ ปรีดา วรปรีดา (2523: 66) ทั้งนี้เพราะการที่พระนักศึกษาจะไปขอใช้บริการโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ จากหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัยนั้น เป็นสิ่งลำบาก ทั้งทางด้านการเดินทาง (โดยเฉพาะการขึ้นรถประจำทาง) และความไม่เหมาะสมกับสมณเพศของพระ (เมธี พงศ์โสภณ 2526: 31) ประกอบกับสภาพสังคมไทยยังติดยึดกับค่านิยมเก่า ๆ ที่ว่า พระไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางโลก ฉะนั้นการเรียนการสอนวิชาทางโลกในมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงไม่เป็นการสมควร (แสง อุดมศรี 2531: 51) ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนจึงต้องการให้หน่วยงานโสตทัศนศึกษา เป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ของพระนักศึกษาเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะทำให้ประชาชนทั่วไป ได้มองเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ และให้เข้าใจถึงสภาพและปัญหาที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อจะได้ให้การสนับสนุนมากขึ้น

3.2 ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษาส่วนใหญ่ ต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาขึ้นภายในมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นราพร มยุรสาคร (2519: ก) ปรีดา วรปรีดา (2523: ง) และคมสัน โพธิ์สุวรรณ

(2530: ง) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าศูนย์สื่อการศึกษาควรมีสถานที่ตั้ง เป็นเอกเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เคิร์ท (Kurt 1952: 9 - 73) และจักรา สุวานิช (2530: 84) ต่างกับงานวิจัยของ นราพร มยุรสาคร (2519: ค) ที่ต้องการให้ศูนย์รวมอยู่ในอาคารเดียวกับห้องสมุด แต่แยกเป็นเอกเทศ ซึ่งในประเด็นนี้ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความเห็น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นราพร มยุรสาคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารเข้าใจถึงสภาพของมหาวิทยาลัยดี และพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในด้านสถานที่ตั้งศูนย์ว่า จำเป็นต้องตั้งอยู่ในอาคารเดียวกับห้องสมุด แต่ยังมีผู้บริหารอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีจำนวนรองลงมา มีความคิดเห็นสอดคล้องกับผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษาดังกล่าว ส่วนการบริหารงานของศูนย์ทั้งผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา ส่วนมากต่างเห็นพ้องกันว่า ศูนย์สื่อการศึกษาควรสังกัดกองบริการการศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ดังกล่าวพิจารณาแล้วเห็นว่า งานหลักของศูนย์เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อให้บริการด้านการศึกษามากที่สุด ซึ่งความคิดเห็นนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรูเดนเซียโด (Prudenciado 1956: 239 - 244) ที่ว่า การดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษา เป็นงานที่สนับสนุนด้านการเรียนการสอนโดยตรง

4. ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโสตทัศนศึกษา

ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษาว่าควรดำเนินการจัดตั้งโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงขลบุรีได้ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เนื่องด้วยจำนวนบุคลากร และนักศึกษาเพิ่มขึ้น ประกอบกับการจัดการศึกษาเปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรี และปริญญาโทในหลายสาขาวิชา และยังมีเสียงร้องเรียนมาจากการที่รัฐบาล ได้ออกพระราชบัญญัติรับรองปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยสงขลบุรี ให้มีสิทธิเทียบเท่ากับมหาวิทยาลัยทางโลกทั่ว ๆ ไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 อีกด้วย นอกจากนี้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ดังกล่าวยังให้ข้อคิดในการจัดตั้งศูนย์ว่า สถานที่ตั้งควรเป็นเอกเทศอยู่บริเวณศูนย์กลางของมหาวิทยาลัย กว้างขวางพอและสะดวกต่อการเข้าไปใช้บริการ ทางด้านบุคลากรผู้ดำเนินงานนั้นควรมีความรู้ความสามารถด้านโสตทัศนศึกษาโดยตรง และควรมีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โรซาริโอ (Rosario 1956: 105 - 112) ด้านงบประมาณ มหาวิทยาลัยและรัฐบาลควรให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอ ควรตั้งงบประมาณอย่างต่อเนื่อง และมีงบประมาณสำรองเพื่อใช้ในการซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไบนอน (Bynon 1980: 907 - A) ด้านวัสดุอุปกรณ์

ควรผลิตและจัดทำทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน และการเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีเนื้อหาวิชาสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรของมหาวิทยาลัยและควรทันสมัยด้วย ส่วน การบริการนั้นควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำและมีจำนวนเพียงพอ ควรจัดบริการทั้งภายใน มหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เคิร์ท (Kurt 1952: 9-73)

5. อื่น ๆ

5.1 เนื่องด้วยถึงแม้ว่า กลุ่มประชากรที่เป็นผู้สอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเป็น อาจารย์พิเศษถึงร้อยละ 77.08 ก็ตาม หากพิจารณาประสบการณ์ทำงานแล้ว จะพบว่าผู้สอน ส่วนใหญ่สอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์มาแล้วหลายปี และจากงานวิจัยของ เมธี พงศ์โสภ (2526:93) พบว่า มีผู้สอนถึงร้อยละ 79 ที่เคยจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้มาก่อน แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่สอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์สอนด้วยความผูกพัน และความศรัทธาที่มีต่อสถาบัน เก่าของตน ฉะนั้นผู้สอนส่วนใหญ่จึงทำการสอนเป็นระยะเวลาหลายปี ด้วยเหตุนี้ ผลการวิจัยที่ได้จากผู้สอนที่เป็นอาจารย์พิเศษ จึงเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้มากยิ่งขึ้นว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงงาน ด้านวัสดุศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในโอกาสต่อไป

5.2 สรุปจากผลการวิจัยทั้งหมด พบว่า ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่ วัสดุศึกษา มีความต้องการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาเป็นอย่างมาก แต่หากวิเคราะห์ดูแล้วจะ เห็นว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ไม่สามารถดำเนินการแค่เพียงลำพังได้ เพราะขีดจำกัดเรื่องงบประมาณ ประกอบกับสภาพภาพของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นบรรพชิต หากจะดำเนินการในเรื่องนี้ย่อมมีอุปสรรคนานาประการ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องได้รับความ ช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน ตลอดจน องค์การ มูลนิธิ และ สมาคมพุทธศาสนาต่าง ๆ และที่สำคัญคือ ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยสงฆ์เอง ควรให้ความร่วมมือ กันเพื่อช่วยเหลือมหาวิทยาลัยสงฆ์ในเรื่องดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยสงฆ์

1.1 งานวัสดุศึกษา เป็นงานที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนสำหรับพระภิกษุ สามเณร เป็นอย่างมาก ดังนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรให้การสนับสนุนงานด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น

1.2 มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อการผลิตและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็น ให้เพียงพอกับความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน

1.3 มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรจัดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านไอศตทัศนศึกษา เพื่อดำเนินงานด้านนี้โดยตรง

1.4 มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรจัดเก็บและรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่ในสถานที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ

1.5 เนื่องจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ยังขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการเรียน การสอนอีกเป็นจำนวนมาก ในสภาวะเช่นนี้ ผู้สอนควรแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อน โดยการหันมาพัฒนาด้านเทคนิควิธีการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ แทน

1.6 มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ควรร่วมมือกันในการพัฒนางานด้าน ไอศตทัศนศึกษา โดยการแลกเปลี่ยนความรู้และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกัน

1.7 มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาขึ้น เพื่อดำเนินงานด้าน ไอศตทัศนศึกษาโดยเร็วที่สุด เท่าที่ความพร้อมจะอำนวย

1.8 มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษา เป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะต่อกรมการศาสนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 ในฐานะที่กรมการศาสนาเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อ การจัดการศึกษาของสงฆ์ ดังนั้นกรมการศาสนาจึงสมควรเอาใจใส่ และให้การช่วยเหลือ ด้านต่าง ๆ แก่มหาวิทยาลัยให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการนำเอาเทคโนโลยี และ นวัตกรรมทางการศึกษาเข้ามาใช้ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพของพระนักศึกษาที่จะจบออกไป เป็น ศาสนทายาทที่ดีต่อไป

2.2 กรมการศาสนาควรเพิ่มงบประมาณให้กับมหาวิทยาลัยสงฆ์มากขึ้น

2.3 กรมการศาสนาควรพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถ ด้านไอศตทัศนศึกษา เพื่อเข้าไปช่วยเหลือในการดำเนินงาน ไอศตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และเป็นแกนกลางในการประชาสัมพันธ์ขอความช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว ระหว่างมหาวิทยาลัย สงฆ์ กับหน่วยงานภายนอกทั่ว ๆ ไป

2.4 กรมการศาสนาควรทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต จัดหา และพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ ประเภทต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการอุดมศึกษาของสงฆ์

2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของรัฐ ควรให้ความช่วยเหลือในการจัดประชุม อบรมและสัมมนาด้านการผลิตและการใช้สื่อการสอนแก่ผู้สอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับผลของการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาของสงฆ์ ในแต่ละวิชา

3.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบของสื่อที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3.3 ควรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดศูนย์สื่อการศึกษา ที่เหมาะสมกับการศึกษาของสงฆ์

3.4 ควรวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษา เพื่อปรับปรุง แก้ไข และขยายงานต่อไป.